

มนต์เสียงแห่งอติเทพในพระพุทธศาสนา

The mantra of woman in Buddhist

สุกานดา เทนอิสระ

Sukanda tenissara

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

E-mail: Tenissarasukanda@gmail.com

Received: 14 June 2021; Revised: 24 June 2021; Accepted: 30 June 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามนต์เสียงแห่งอติเทพในพระพุทธศาสนา พบว่า เสียงในพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมชาติที่เปล่งออกไป คือ การเปล่งเสียงของบุคคล ออกมาเป็นคำพูดหรือภาษาพูดเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เสียงแบ่งออกเป็น 2 นัย คือ นัยแรก แบ่งประเภทตามที่เกิดของเสียง ได้แก่ เสียงทิพย์, เสียงมนุษย์, เสียงสัตว์ และเสียงวัตถุ นัยที่สอง แบ่งตามคุณลักษณะของเสียง ได้แก่ เสียงที่ควรเสพ และเสียงที่ไม่ควรเสพ เสียงที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้นมีทั้งพระสุรเสียงของพระพุทธเจ้า เสียงของพระพรหม เสียงดนตรี เสียงสัตว์ เป็นต้น ซึ่งเสียงนั้นมีประโยชน์ในการใช้ในด้านต่าง ๆ เช่น ใช้ในการปฏิบัติธรรม ใช้เพื่อการสื่อสาร ใช้ในวิทยาการสมัยใหม่

มนต์เสียงแห่งอติเทพ หรือเสียงแห่งสตรีนั้น เป็นเสียงแห่งมหาอำนาจในการจับจิตจับใจของผู้ฟังไม่ว่าจะเป็นเพศของหญิงเองหรือเพศตรงกันข้าม สตรีเป็นเพศสภาพที่มีลักษณะอ่อนโยน เรียบร้อย มีน้ำใจไมตรีต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นผู้มีความไพเราะอ่อนหวาน พูดให้คนเชื่อ พูดให้คนชอบ พูดให้คนช่วย ด้วยเหตุนี้เสียงแห่งสตรีจึงเป็นเสียงที่ให้ทั้งโทษและคุณ ในส่วนที่เป็นโทษก็คือ เป็นมลทินของพรหมจรรย์ ในการประพฤติปฏิบัติธรรมของสมณเพศ ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ให้แนวทางในการปฏิบัติต่อมาตุคามไว้อย่างชัดเจน ส่วนคุณของมนต์เสียงแห่งสตรีนั้น ย่อมเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังไม่ว่าในการเตือนใจ สอนใจ และนำใจ เพื่อความผาสุกในการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ : เสียง, อติเทพ, พระพุทธศาสนา

Abstract

This article aims to study the mindfulness sound in Buddhism. It is found that the sound in Buddhist means nature that is emitted, i.e. a person's voice. Come out as words or spoken language to use in communicating between each other. The sound is divided into 2 implications: the first implication is categorized according to the origin of the sound, including celestial voice, human voice, animal voice. and object sounds. The second implication is divided according to sound characteristics. including the sound that should be consumed and sounds that should not be used The sound that appears in the Tripitaka includes the voice of the Buddha. Brahma's voice, music, animal sounds, etc., which sounds are useful for use in various fields, such as in Dharma practice. used for communication used in modern science

Mantra of woman or the voice of that woman It is a voice that has the power to capture the hearts of listeners whether they are women or the opposite sex. Women are a gender that looks gentle, neat, and has goodwill toward fellow human beings. He is a person with sweet words. Speak to be believed, speak to be liked, speak to help, therefore a woman's voice is a voice of both harm and virtue. In the penalty part, it is the uncleanness of celibacy in the practice of monasticism In which the Lord Buddha has clearly given the guidelines for the practice of Tukham As for the virtues of the female voice mantra It is beneficial to the listener whether in warning, instructing and guiding the heart for happiness in life.

Keywords: mantra, woman, Buddhist

บทนำ

การใช้เสียงเป็นการสื่อสารประเภทหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของคนในสังคมอย่างมาก เพราะการใช้เสียงเป็นสื่อที่สามารถทำให้คนทั่วไปรู้จักตนเองและเกิดความต้องการที่จะทำตามและสนองงานได้ การใช้เสียงในโอกาสต่างๆ จึงมีอยู่มากมายทั่วไปในแต่ละบุคคล การใช้เสียงมีมากมายหลายรูปแบบทั้งในสื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์สื่อวิทยุ และสื่อโฆษณาประเภทที่มีบทบาทสำคัญมากต่อคนในทางพระพุทธศาสนา เช่น การใช้เสียงในการเผยแผ่ธรรมะดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้ในการแสดงธรรมประกาศพระพุทธศาสนา พระสุรเสียงที่พระองค์ทรงสอนพุทธบริษัทให้เข้าใจจนทั้งหลายที่ท่านพระโคตมทรงชี้แจงให้เห็นชักชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ รั้งใจให้อาจหาญแก้อั้วกล้า ปลอบขโมโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมมีกถาแล้วจึงลุกจากที่นั่งจากไปยังเหยียดดูโดยไม่อยากจากไปต่างรำพึงว่า “เราได้เห็นท่าน พระโคตมพระองค์นั้นทรงดำเนินประทับยืนเสด็จเข้าละแวกบ้าน ประทับนั่งนั่งในละแวกบ้าน กำลังเสวยพระกระยาหารในละแวกบ้าน เสวยเสร็จแล้วก็ประทับนั่งนิ่ง เสวยเสร็จแล้วทรงอนุโมทนา เสด็จกลับมายังพระอารามเสด็จมาถึงพระอารามแล้ว ประทับนั่งอยู่ประทับอยู่ในพระอารามแล้ว ทรงแสดงธรรมในบริษัทท่านพระโคตมพระองค์นั้นทรงพระคุณเช่นนี้ๆ และทรงพระคุณยิ่งกว่าที่กล่าวแล้วนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การใช้

เสียงไม่ใช่สื่อใหม่ในวงการพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด แต่เป็นสื่อดั้งเดิมที่มีมาก่อน โดยการใช้เสียงลักษณะนี้ เริ่มมาจากการที่ทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญในเรื่องเสียง และบอกถึงอำนาจของเสียงได้ ดังที่ “พระพุทธองค์ตรัสว่าเราไม่เห็นเสียงอื่นแม้อย่างหนึ่งที่จะครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้เหมือนเสียงสตรีนี้เสียงสตรีย่อมครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สตรีเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่ายิ่ง ไม่ว่าจะในฐานะแห่งมารดา ในฐานะแห่งภรรยา ในฐานะแห่งผู้นำ เป็นต้น สตรีในพระพุทธศาสนานั้นเมื่อแบ่งตามเพศสภาพแล้ว ประกอบด้วยเพศสภาพ 2 ประการคือ ภิกษุณี (การเปลี่ยนจากคฤหัสถ์เพศเป็นสมณเพศ หรือเพศนักบวชที่เรียกว่าบรรพชิต)และอุบาสิกา (คฤหัสถ์เพศหรือฆราวาส) (เดือน คำดี, 2544) ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสฝากพระธรรมวินัยไว้กับบริษัท 4 ว่า “ตถาคตปรินิพพาน ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในธรรมวินัยยังมีความยำเกรงในพระศาสดาในพระธรรมในพระสงฆ์ ในสิกขา ในกันและกัน นี้แลเป็นเหตุปัจจัยให้สังฆธรรมตั้งมั่นอยู่นาน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สตรีเป็นเพศสภาพที่มีลักษณะอ่อนโยน เรียบร้อย มีความจริงใจ มีเมตตากรุณา มีน้ำใจไมตรีต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นผู้มีความไพเราะอ่อนหวาน พูดให้คนเชื่อ พูดให้คนชอบ พูดให้คนช่วย “สตรีที่ดี” ต้องพูดจาอ่อนหวาน รู้จักขานรับ รู้จักพูด รู้จักถาม ไม่ชิงพูดก่อนผู้อื่น เมื่อมีผู้อื่นมาสนทนากับคนใกล้ชิดก็ให้สำรวจวาจาไว้ ไม่พูดให้มากความ (พิทยา บุขรรัตน์ และ ประพนธ์ เรืองณรงค์, 2548) มนต์เสียงแห่งอดีตนั้น มีทั้งส่วนที่เป็นผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมจรีย์ ดังคำที่ว่า “สตรีเป็นมลทินของพระปริยัติธรรม” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อันเป็นพระดำรัสของพระพุทธเจ้าที่ได้ตรัสตอบคำถามของเทวดา และพระพุทธองค์ทรงบอกแนวทางเกี่ยวกับการปฏิบัติของพระสงฆ์ต่อมาตุคาม (สตรี) ในมหาปริยัติธรรมสูตรซึ่งพระอานนท์กราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์พึงปฏิบัติในมาตุคาม (สตรี) อย่างไร” “อานนท์ การไม่เห็นได้เป็นการดี” “ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจำเป็นต้องเห็น (เพราะหลีกเลี่ยงไม่ได้) จะพึงปฏิบัติอย่างไร” “ไม่ต้องพูดด้วยสิ อานนท์” “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าจำเป็นต้องพูดด้วยจะพึงปฏิบัติอย่างไร” “พึงพูดด้วยอย่างมีสติสิ อานนท์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และยังมีส่วนที่เป็นผลดีต่อพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน อย่างเช่น การใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระภิกษุณีในสมัยพุทธกาล เป็นต้น

เสียงที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

1. ความหมายของเสียง

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของเสียงว่า สิ่งที่ได้รับรู้ได้ด้วยหู เช่น เสียงฟ้าร้อง เสียงเพลง เสียงพูด หรือความเห็น เช่น เรื่องนี้ฉันไม่ออกเสียง, ความนิยม เช่น คนนี้เสียงดี มีหวังได้รับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, คະแนนเสียง เช่น ลงมติกันแล้วเขาชนะเพราะได้เสียงข้างมาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) คือ พลังงานรูปหนึ่งที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของโมเลกุลของอากาศ ทำให้เกิดการอัดและขยายสลับกันของโมเลกุลอากาศ ความดันบรรยากาศจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงตามการเคลื่อนที่ ของโมเลกุลอากาศ เรียกว่า คลื่นเสียง (ประชา ศิวเวทกุล, 2549) เป็นคลื่นเชิงกลที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของวัตถุ เมื่อวัตถุสั่นสะเทือน ก็จะทำให้เกิดการอัดตัวและขยายตัวของคลื่นเสียง และถูกส่งผ่านตัวกลาง เช่น อากาศ ไปยังหู แต่เสียงสามารถเดินทางผ่านสสารในสถานะก๊าซ ของเหลว และของแข็งก็ได้ แต่ไม่สามารถเดินทางผ่านสุญญากาศได้ (โยธิน ฤทธิพงษ์สุสิทธิ์, 2555)

สรุปได้ว่า ความหมายของ เสียง ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมชาติที่เปล่งออกไป คือ การเปล่งเสียงของบุคคล ออกมาเป็นคำพูดหรือภาษาพูดเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน และจัดว่าเสียงเป็นอารมณ์อย่างหนึ่ง คำว่าอารมณ์ ในที่นี้ หมายถึงสิ่งที่ใจเข้าไปเสพเสวยหรือสิ่งที่ใจเข้าไปรับรู้ ตามการรับรู้ทางอายตนะ เสียง จัดเป็นอายตนะภายนอก ถูกรับรู้โดยทางอายตนะภายใน คือ หู ตามลำพัง ประสาทการรับรู้ทางหูไม่สามารถสื่อเอาความหมายจากเสียงนั้นได้สิ่งที่รับรู้เอาความหมายจากเสียง คือ ใจ ตามหลักพระพุทธศาสนา จึงจัดเอาเสียงเป็นอารมณ์อย่างหนึ่ง จากความหมายของเสียงดังที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้เป็น 2 ประเด็น คือ 1) เสียง หมายถึง สิ่งที่บุคคลเปล่งออกมาเป็นภาษาพูด 2) เสียง หมายถึง สิ่งที่บุคคลรับรู้ผ่านการได้ยินทางหู ดังนั้น การใช้เสียง หมายถึง การพูดสื่อสารเพื่อให้บุคคลอื่น หรือผู้ฟังรับรู้ เข้าใจความต้องการของตนตามความหมายทางภาษาที่แฝงอยู่ในเสียง เช่น การใช้เสียงในการสอนหรือการแสดงธรรมเป็นการใช้เสียง เพื่อต้องการให้ผู้ฟังรับรู้ เข้าใจเนื้อหาสาระในเรื่องที่สอนหรือเนื้อหาสาระของหลักธรรม ที่ผู้ใช้เสียงยกขึ้นแสดง

2. ประเภทของเสียง

คัมภีร์ที่ขนิทาย กล่าวถึงเสียงที่ฟังรู้แจ้งทางหูไว้ 2 อย่าง คือ 1) เสียงที่ควรเสพคือ เมื่อบุคคลเสพเสียงที่ฟังรู้แจ้งทางหูเช่นใด อกุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมลง กุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น เสียงที่ฟังรู้แจ้งทางหูเช่นนี้เป็นเสียงที่ควรเสพ 2) เสียงที่ไม่ควรเสพ คือ เมื่อบุคคลเสพเสียงที่ฟังรู้แจ้งทางหูเช่นใด อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมลง เสียงที่ฟังรู้แจ้งทางหูเช่นนี้เป็นเสียงที่ไม่ควรเสพ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คำว่า เสพมีความหมายตามบริบท เช่น เสพรูป หมายถึง เห็นรูป เสพเสียงหมายถึง ฟังเสียง เสพกลิ่น หมายถึง ตมกลิ่น เสพรสหมายถึง ลิ้มรส เสพโณภูมัพพะหมายถึง ถูกต้องโณภูมัพพะ เสพธรรมารมณ หมายถึง นึกถึงธรรมารมณ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้น เสียงที่ควรเสพ หมายถึง เสียงที่ควรฟัง เสียงที่ไม่ควรเสพ หมายถึง เสียงที่ไม่ควรฟัง

มหาปริณิพพานสูตร พระพุทธองค์ทรงแสดง มหาสุทฺถสนสูตร กล่าวถึงเสียง 10 ชนิด ดังมีเนื้อความปรากฏว่า กรุงกุสาวดีเป็นราชธานีที่เจริญรุ่งเรืองมีประชากรมากมีพลเมืองหนาแน่นเศรษฐกิจดี..... กรุงกุสาวดีเป็นราชธานีที่อีกที่ทศกริโครมเพราะเสียง 10 ชนิด ทั้งวันทั้งคืนได้แก่ 1) เสียงช้าง 2) เสียงม้า 3) เสียงรถ 4) เสียงกลอง 5) เสียงตะโพน 6) เสียงพิณ 7) เสียงขับร้อง 8) เสียงกังสดาล 9) เสียงประโคมดนตรีและ 10) เสียงว่า“ท่านทั้งหลายโปรดบริโภคดื่มเคี้ยวกิน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

คัมภีร์อภิธานวรรณนา กล่าวถึงเสียง 7 ประการ ไว้ว่า คำว่า เสียง 7 ประการคือ 1) เสียงอุสสะ เสียงโคร้องหมายถึงเสียงที่เข้าไปสู่จิตเพราะเหตุที่ว่าเสียงอุสสะนั้นดังเหมือนเสียงโคร้อง 2) เสียงเวหตะ เสียงผู้มีปัญญาร้อง,เสียงม้าร้อง 3) เสียงฉชชะ เสียงนกยูงร้อง, เสียงที่เกิดจากฐาน 6 หมายถึงเสียงที่อาศัยฐาน 6 คือ จมูกคอ ออก เพดาน ลิ้น และฟัน เกิดขึ้น ท่านเรียกกันว่า ฉชชะ 4) เสียงคันธาระ เสียงแพะร้อง ซึ่งเป็นเสียงที่ชาวคันธารชนบทกาทันขับร้อง 5) เสียงมัจฉิมะ เสียงนกกระเรียนร้อง ซึ่งเป็นเสียงร้องเป็นจังหวะ ๆ ในท่ามกลาง 6) เสียงปัญจมะ เสียงนกดุเหว้าร้อง ซึ่งเป็นเสียงของผู้มีปัญญาเป็นต้น มีวิเคราะห์ศัพท์ว่าคนที่ 5 ขับร้อง ชื่อว่าปัญจมะ 7) เสียงนิสาทะเสียงดังลั่น, เสียงช้างร้อง ซึ่งเป็นเสียงที่กลบเสียงอื่นให้หายไป (พระมหาสมปอง มุทีโต, 2558)

คัมภีร์ที่ขนิทาย สิลขันธวรรค กล่าวถึงเสียง 2 ประเภท คือเสียงมนุษย์และเสียงทิพย์ ดังมีข้อความปรากฏว่า เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผุดผ่องไม่มีกิเลสเพียงดังเนิน ปราศจากความเศร้าหมอง อ่อนเหมาะแก่การ

ใช้งาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ภิกษุผู้นั้นย่อมจิตไปเพื่อทิพโสตธาตุญาณ ได้ยินเสียง 2 ชนิด คือ เสียงทิพย์ และเสียงมนุษย์ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยหุทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เธออาจจะหวังว่า “เราควรได้ยินเสียง 2 ชนิด คือ 1) เสียงทิพย์ 2) เสียงมนุษย์ทั้งที่อยู่ไกลและอยู่ใกล้ด้วยหุทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์” เมื่อมีเหตุอยู่ คำว่า “เหตุ” ในที่นี้หมายถึงอภิญาณที่มีอภิญาณเป็นฐาน พระอรหัตหรือการเห็นแจ้งพระอรหัตเธจจักบรรลุความเป็นผู้สามารถในทิพโสตธาตุได้แน่ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สรุปได้ว่า คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แบ่งประเภทของเสียงออกเป็น 2 นัย คือ 1. นัยแรก แบ่งประเภทตามที่เกิดของเสียง ได้แก่ เสียงทิพย์ เสียงมนุษย์ เสียงสัตว์ เสียงวัตถุ 2. นัยที่สอง แบ่งตามคุณลักษณะของเสียง ได้แก่ เสียงที่ควรเสพ และเสียงที่ไม่ควรเสพ

มนต์เสียงแห่งอดีตพิเศษในพระพุทธศาสนา

1. ความหมายของสตรี

คำว่า “สตรี” มีที่มาจากประเพณีหนึ่งในสมัยก่อนพุทธกาล ซึ่งมาจากสตรีชาวอินเดียโดยมีต้นเหตุจากยุคดึกดำบรรพ์ที่ประชาชนชาวอินเดียตั้งแต่พระราชชาติลงมาจนถึงประชาชนทั่วไปพากันยึดถือเป็นจารีตว่า หญิงสาวหลังจากที่แต่งงานแล้ว หากสามีตายลง หญิงผู้เป็นภรรยา นั้น จะต้องกระโดดเข้ากองไฟในเวลาที่เหมาะสมของสามีเพื่อตายตามสามีไปด้วย เพราะเหตุที่ผู้หญิงปฏิบัติเช่นนี้จึงได้มีชื่อว่า “สตี” หรือ “สตรี” แปลว่า ผู้ยอมตายไปกับสามีและเรียกผู้หญิงอีกคำหนึ่งว่า “สมร” แปลว่า “ผู้ยอมตายด้วยกัน” การที่ภรรยายอมตายด้วยการกระโดดเข้าไปในกองไฟเผาที่สามีเพื่อให้ตัวตายไปกับสามีนั้นเพราะประเพณีของชาวอินเดียมีข้อบังคับว่า หญิงหม้ายที่ไร้สามีแล้ว ย่อมเป็นที่รังเกียจของสังคมทั่วไป ในยุคนั้น (พระมหากมล ถาวโร (มิ่งคำมี), 2543) จึงทำให้สตรีในยุคสมัยนั้นตกอยู่ท่ามกลางความลำบาก เพราะเมื่อสามีตายไปก็ต้องจำใจกระโดดเข้ากองไฟไปตามสามีแล้วถ้ามีลูกก็ต้องจำใจทิ้งลูกเพื่อปฏิบัติตามประเพณีที่เคร่งครัด

ในสมัยต่อมาเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปประเทศอินเดียก็มีวิวัฒนาการขึ้นตามยุคสมัย เพราะประชาชนได้รับการศึกษาทั้งยังติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้นจึงพยายามเปลี่ยนแปลงจารีตดังกล่าวโดยหากว่าหญิงใดที่สามีตายลง หญิงนั้นจะต้องโกนผมบวชหรือออกให้หมด ทั้งวัตถุคือ เสื้อผ้าที่จะใช้นุ่งห่มประดับกาย จะต้องยอมให้มีแต่เฉพาะสีเหลืองเพียงสีเดียว ครั้นกาลเวลาผ่านไป จารีตประเพณีดังกล่าวก็เสื่อมลง ไม่มีผู้ใดยึดถือประเพณีปฏิบัติได้ บรรดานักปราชญ์ในอินเดียยุคต่อมาจึงแก้ไขจารีตนั้น พร้อมกับบัญญัติศัพท์ของคำว่า “สตรี” ลงในพจนานุกรม โดยให้ความหมายคำว่า “สตรี” แปลว่า ผู้ร่วมสุขร่วมทุกข์กับชายผู้เป็นสามีเท่านั้น (พระมหากมล ถาวโร (มิ่งคำมี), 2543) จึงทำให้สถานภาพของสตรีพัฒนาขึ้นมาตามลำดับ

คำว่า “สตรี” เป็นศัพท์ภาษาสันสกฤต หมายถึง สุภาพสตรี หรือผู้หญิง (woman) ส่วนในภาษาบาลีมีคำที่ใช้เรียกชื่อสตรีอยู่หลายคำ เช่น คำว่า อิตถิ หรือ อิตถิเทศ (ผู้หญิง) มาตุคาม (ผู้หญิงหรือแม่บ้าน) นารี (หญิงสาว) ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า สตรีไว้ดังนี้ สตรี (สตีตรี) เป็นคำนาม หมายถึง ผู้หญิง หรือเพศหญิงคู่กับบุรุษ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

ดังนั้น สตรี จึงหมายความว่า เพศหญิง คือเพศที่คู่กันกับเพศชาย หรือบุรุษเพศ เป็นผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี เป็นแม่บ้านแม่ศรีเรือน เป็นผู้ยอมตายไปกับสามี

2. ประเภทแห่งอดีตพิเศษในพระพุทธศาสนา

สตรีที่มีชื่อปรากฏในวรรณคดีบาลีมีเป็นจำนวนมาก เมื่อทำการประมวลประเภทแห่งอดีตพิเศษ พบว่ามีสถานะแตกต่างกันไป โดยแบ่งออกเป็นไปตามฐานะหรือหน้าที่ของความเป็นลูก ภรรยา สะใภ้ มารดา ภิกษุณี อุบาสิกา เป็นต้น (เปรม หิมจันทร์, 2521) กล่าวคือ

1) อดีตพิเศษในฐานะลูก

ผู้หญิงในฐานะลูก คือ ผู้หญิงตามสายเลือด จัดเป็น 3 ประเภทเหมือนกัน คือ ลูกที่ดีกว่าเลิศกว่าพ่อแม่ ในทางประพฤติปฏิบัติ เรียกว่า “อภิชาตบุตร” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ลูกที่ประพฤติปฏิบัติเสมอเหมือนพ่อแม่ ไม่มีอะไรดีพิเศษยิ่งขึ้นไปจากที่พ่อแม่ประพฤติปฏิบัติมา เรียกว่า “อนุชาตบุตร” และลูกที่มีความประพฤติปฏิบัติเลวกว่าพ่อแม่ เรียกว่า “อวชาตบุตร” สตรีที่ตั้งกล่าวนี้ย่อมมีบทบาทในฐานะที่เป็นลูกไม่เหมาะสมหรือเหมาะสมน่านิยมชมชอบของปวงชน และน่ายึดถือเป็นปฏิญานุคติได้

2) อดีตพิเศษในฐานะภรรยา

ภรรยา หมายถึง “หญิงที่อยู่กับชายหรือหญิงที่เป็นคู่ครองของชาย” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525) ในพระไตรปิฎกจัดภรรยาไว้ 7 ประเภท (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ

1) ภรรยาอุจเฉฐฆาต คือภรรยาที่คิดประทุษร้าย ไม่เกื้อกูลอนุเคราะห์ 2) ภรรยาอุจนาจโจร คือ ภรรยาที่มุ่งจะยกยกทรัพย์ 3) ภรรยาอุจนายหญิง คือ ภรรยาที่ไม่สนใจการงาน เกียจคร้าน 4) ภรรยาอุจมารดา คือ ภรรยาที่เป็นผู้เกื้อกูลอนุเคราะห์ทุกเมื่อ 5) ภรรยาอุจพี่สาวน้องสาว คือ ภรรยาที่เป็นเหมือนพี่สาวน้องสาว 6) ภรรยาอุจเพื่อน คือ ภรรยาเห็นที่สามแล้วชื่นชมยินดีเหมือนเพื่อนเห็นเพื่อนผู้จากไปนานแล้วกลับมา เป็นหญิงมีตระกูล มีศีล มีวัตรปฏิบัติต่อสามี 7) ภรรยาอุจทาสี คือ ภรรยาที่ถูกสามีขู่จะฆ่าจะเขี่ยนตีก็ไม่โกรธ สงบเสงี่ยมไม่คิดขุ่นเคืองสามีอดทนได้ไม่โกรธ ประพฤติคล้อยตามอำนาจสามี

หน้าที่ของภรรยา 5 ประการที่พระพุทธองค์ได้กำหนดไว้ คือ 1. จัดการงานดี 2. สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดี 3. ไม่ประพฤติผิดใจ 4. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ 5. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500, 2506)

3) อดีตพิเศษในฐานะสะใภ้

สตรีที่เป็นสะใภ้ของพ่อผัวแม่ผัว ปฏิบัติตัวให้เป็นที่รักใคร่ชอบพอของคนเหล่านั้น ย่อมทำได้ตามที่ธัญชัยเศรษฐีกถาสอนนางวิสาขา ก่อนที่จะส่งตัวนางไปอยู่กับพ่อผัว แม่ผัว ความว่า สตรีที่อยู่สกุลพ่อผัวแม่ผัวนั้นไม่ควรนำไฟข้างในออกไปข้างนอก, ไม่ควรนำไฟข้างนอกเข้าไปข้างใน, ควรให้แก่ผู้ที่ให้เท่านั้น, ไม่ควรให้แก่ผู้ที่ไม่ให้, ควรให้แก่ผู้ที่ให้และไม่ให้, ควรนั่งให้เป็นสุข, ควรกินให้เป็นสุข, ควรนอนให้เป็นสุข, ควรบูชาไฟ และควรเคารพเทวดาประจำบ้าน (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500, 2506)

4) อดีตพิเศษในฐานะมารดา แม่ หมายถึง หญิงในฐานะที่เป็นผู้ให้กำเนิดแก่ลูกหรือคำที่ลูกเรียกผู้ให้กำเนิดตน มารดาตามกิริยาอาการที่มารดาอนุเคราะห์บุตร ตามที่เห็น ๆ กันอยู่ทั่วไป เป็นบทบาทของแม่ในฝ่ายคดีโลก ฝ่ายคดีธรรม มารดามีสถานภาพ ชื่อว่า เป็นบุคคลสำคัญของบุตร ใน 4 สถานะ ดังนี้ 1) เป็นพรหมของบุตร 2) เป็นบูรพาจารย์ของบุตร 3) เป็นผู้ควรของต้อนรับบูชาของบุตร 4) เป็นผู้อนุเคราะห์หมู่มสัตว์คือบุตร (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500, 2506)

5) อดีตพิเศษในฐานะภิกษุณี พระพุทธเจ้าทรงประทานอุปสมบทแก่สตรีชาวศากยวงศ์ซึ่งนำโดยพระนางปชาบดีโคตมี พระแม่นำจนถึงพระภิกษุณีสงฆ์ขึ้นในโลก แสดงให้เห็นว่าท่าทีของพระพุทธศาสนาต่อสถานภาพของสตรีเป็นท่าทีที่ก้าวหน้าให้เกียรติและให้ความสำคัญแก่ผู้หญิงอย่างเสมอเหมือนชาย (สมภาร

พรมทา, 2538) ชายหรือหญิงที่สามารถบรรลุธรรมหรือเป็นบัณฑิตได้สตรีสามารถเป็นบัณฑิตได้เช่นเดียวกับบุรุษดังคำว่า มิใช่ว่าบุรุษจะเป็นบัณฑิตในที่ทั่วไปก็หามิได้ถึงสตรีที่มีปัญญาเห็นประจักษ์ในเหตุการณ์นั้น ๆ ก็เป็นบัณฑิตได้ (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500, 2506) และใช่ว่าในที่ทั่วไปจะเป็นบัณฑิตแต่บุรุษ ก็หามิได้แม้สตรีที่คิดเห็นเนื้อความได้รวดเร็ว ก็เป็นบัณฑิตได้ (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500, 2506) ฉะนั้น ศักยภาพในการพัฒนาตนเองนั้น สตรีย่อมมีความสามารถไม่ยิ่งหย่อนน้อยกว่าบุรุษ การที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สตรีบวชเป็นภิกษุณีนับเป็นการยกระดับสตรีอย่างสูง และเป็นการยกย่องว่าสตรีก็สามารถเข้าถึงความหลุดพ้นได้เช่นเดียวกับบุรุษ ดังตัวอย่างบทบาทของภิกษุณีคนแรกในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ พระนางมหาปชาบดี เป็นต้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

6) **อิตถีเพศในฐานะอุบาสิกา** สตรีที่เห็นเด่นชัดในพระพุทธศาสนา คือ อุบาสิกา ซึ่งเป็นสตรีที่มีบทบาทต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก อุบาสิกาหรือสตรีในพระพุทธศาสนานั้นต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญหลายอย่างดังนี้ 1) มีศรัทธา 2) มีศีล 3) ไมโกรธ 4) มีความเผื่อแผ่ 5) ประณินบัญญัติสามิ 6) ไม่ประมาท (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) คุณสมบัติหรือองค์ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นพื้นฐานของคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน ถือได้ว่าเป็นอุบาสิกาชั้นนำหรืออุบาสิกาแก้ว ในฐานะที่เป็นผู้ใกล้ชิดพระรัตนตรัยจะพึงมี พึงปฏิบัติคุณสมบัติอย่างแรก คือ ความศรัทธา นั้นจำเป็นถ้าเป็นความศรัทธาอย่างเลือนลอย แบบงมงาย ก็ส่งผลเป็นความเสื่อมเสียมากกว่าความเจริญ เช่น อุบาสิกาซื้อสุภาพาหรืออุบาสิกาซื้อสัทธิ ที่จะถวายเป็นการเสพเมถุนแก่ภิกษุ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ลักษณะหรือคุณสมบัติอีกประการหนึ่งที่อุบาสิกาพึงมี พึงเจริญคือ การหมั่นสำรวจความก้าวหน้า พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ยกธรรมที่เรียกว่า “อารยวัติ” 5 ประการ เป็นหลักวัดความเจริญในพระศาสนา ได้แก่ 1) เจริญด้วยศรัทธา 2) เจริญด้วยศีล 3) เจริญด้วยสุตะ การฟัง 4) เจริญด้วยจาคะ ความเสียสละ 5) เจริญด้วยปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2539)

อุบาสิกานั้นเมื่อระลึกถึงศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญาของน้องหญิงนั้น ก็จะน้อมจิตไปเพื่อศรัทธาเป็นต้นนั้น การอยู่อย่างผาสุกย่อมมีแก่อุบาสิกา ด้วยประการฉะนี้แล อุบาสิกาในศาสนานี้ได้ฟังว่า “อุบาสิกาชื่อนี้ตายแล้ว ได้รับพยากรณ์จากพระผู้มีพระภาคว่า น้องหญิงนั้นเป็นโสดาบัน เพราะสังโยชน์ 3 ประการสิ้นไป เป็นผู้ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า อุบาสิกานั้นได้เห็นเองหรือได้ฟังมาว่า น้องหญิงนั้นเป็นผู้มีศีลอย่างนี้ น้องหญิงนั้นเป็นผู้มีธรรมอย่างนี้ น้องหญิงนั้นเป็นผู้มีปัญญาอย่างนี้ น้องหญิงเป็นผู้มีวิหิตธรรมอย่างนี้ น้องหญิงนั้นเป็นผู้หลุดพ้นแล้วอย่างนี้ อุบาสิกานั้นเมื่อระลึกถึงศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญาของน้องหญิงนั้นก็น้อมจิตไปเพื่อศรัทธาเป็นต้นนั้น การอยู่อย่างผาสุกย่อมมีแก่อุบาสิกา ด้วยประการฉะนี้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สรุปว่า สตรีในพระพุทธศาสนา เมื่อทำการประมวนประเภทแห่งอิตถีเพศแล้ว พบว่ามีสถานะแตกต่างกันไป โดยแบ่งออกเป็นไปตามฐานะหรือหน้าที่ของความเป็นลูก ภรรยา สะใภ้ มารดา ภิกษุณี อุบาสิกา เป็นต้น โดยภาพรวมได้ว่าสตรีมีบทบาทสำคัญมากต่อพระพุทธศาสนา เป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ เป็นการทำหน้าที่ของแต่ละฝ่าย โดยที่อุบาสิกาก็ทำหน้าที่เป็นผู้อุปฐากพระสงฆ์ด้วยการอุปถัมภ์ บำรุงด้วยปัจจัย 4 กล่าวคือ ภัตตาหาร เครื่องนุ่งห่ม เสนาสนะ และยารักษาโรค เมื่อพระสงฆ์ได้บำเพ็ญหรือศึกษาพระธรรมคำสอนแล้ว ก็ช่วยนำมาสั่งสอนฝ่ายคฤหัสถ์ให้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ในที่สุดผลดีที่เกิดขึ้นโดยภาพรวมได้แก่สังคม ดังนั้นสตรีจึงมีความสำคัญต่อการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดการ

อุปถัมภ์พระสงฆ์ในพุทธศาสนา ก่อให้เกิดการบัญญัติพุทธาณุญาต ก่อให้เกิดการแสดงธรรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ช่วยปกป้องภัยของพระพุทธศาสนาไว้ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการชำระอธิกรณ์ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น อันเป็นสาเหตุให้เกิดความเสื่อมเสียต่อพระพุทธศาสนา และมีส่วนสืบสานพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่สืบไป

วิเคราะห์มนต์เสียงแห่งอดีตพิเศษ

จากการที่พระพุทธองค์ทรงประกาศหลักธรรมให้แพร่หลายออกไปแล้ว ก่อให้เกิดพุทธบริษัทจำนวนมาก ที่มีความศรัทธาในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในจำนวนพุทธบริษัทนั้นได้มีสตรีจำนวนหนึ่งได้มาอุปสมบทเป็นภิกษุณี ทำให้เกิดบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา สตรีที่ได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุณีแล้วยังได้รับการยอมรับจากสังคม และได้รับการยกย่องจากพระพุทธองค์จะเห็นได้จากที่พระพุทธองค์ทรงแต่งตั้งภิกษุณีในตำแหน่งเอตทัคคะ คือ เป็นผู้เยี่ยมในด้านต่าง ๆ จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของภิกษุณีในครั้งพุทธกาลพบว่า มีภิกษุณี จำนวน 13 รูปที่ได้ทำหน้าที่ของตนอย่างเด่นชัดจนได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่ามีความเป็นเลิศในบทบาทต่าง ๆ โดยเฉพาะในส่วนของการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีพระภิกษุณีหลายองค์ที่ใช้วิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการแสดงธรรม การเป็นผู้นำในการปฏิบัติธรรม ซึ่งได้เกิดคุณแก่มหาชนหมู่มาก

คุณแห่งมนต์เสียงอดีตพิเศษนั้นจะเห็นได้จากสมัยพุทธกาลที่พระภิกษุณีและอุบาสิกาได้ใช้มนต์เสียงในการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเตือนใจ การสอนธรรม การนำปฏิบัติ ในประเด็นนี้จะกล่าวสตรีนางหนึ่งถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์คำชุณณะสงฆ์อย่างดีเสมอ โดยปกตินางวิสาขาจะไปวัดวันละ 2 ครั้ง คือ เช้า-เย็น และเมื่อไปก็จะไม่ไปมือเปล่า ถ้าไปเวลาเช้าก็จะมีของเคี้ยวของฉันเป็นอาหารไปถวายพระ ถ้าไปเวลาเย็นก็จะถือน้ำปานะไปถวาย เพราะนางมีปกติทำอย่างนี้เป็นประจำ จนเป็นที่ทราบกันดีทั้งพระภิกษุสามเณร และอุบาสก อุบาสิกาทั้งหลาย แม้นางเองก็ไม่กล้าที่จะไปวัดด้วยมือเปล่า ๆ เพราะละอายที่พระภิกษุหนุ่มสามเณร น้อยต่างก็จะมองดูที่มีอายุนางถืออะไรมา และก่อนที่นางจะออกจากวัดกลับบ้าน นางจะเดินเยี่ยมเยียนถามไถ่ความสุข ความทุกข์และความประสงค์ของพระภิกษุสามเณร และเยี่ยมภิกษุไข้จนทั่วถึงทุก ๆ องค์ก่อนแล้วจึงกลับบ้าน (พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กลยาณธมโม), 2544)

นางวิสาขา เกิดในตระกูลเศรษฐี ในเมืองภัททิยะ แคว้นอังคะ บิดาชื่อว่า ธนัญชัย มารดาชื่อว่าสุมนา เทวี และปู่ชื่อเมณฑกเศรษฐี ขณะที่เธอมีอายุอยู่ในวัย 7 ขวบ เป็นที่รักใคร่ของทุกคน ผู้เป็นปู่ยิ่งนัก วันหนึ่งเมื่อเมณฑกเศรษฐีได้ทราบข่าวว่า พระบรมศาสดา พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์จำนวนมาก กำลังเสด็จมาสู่เมืองภัททิยะ ท่านเมณฑกเศรษฐี จึงได้มอบหมายให้เด็กหญิงวิสาขา พร้อมด้วยบริวาร ออกไปทำการรับเสด็จ ที่นอกเมือง ขณะที่พระพุทธองค์ประทับพักผ่อนพระอิริยาบถอยู่นั้น เด็กหญิงวิสาขา พร้อมด้วยบริวาร เข้าไปเฝ้ากราบถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่อันสมควรแก่ตน พระพุทธองค์ทรง แสดงพระธรรมเทศนาให้พวกเธอฟัง เมื่อจบลงก็ได้บรรลุปะเป็นพระโสดาบันด้วยกันทั้งหมด

พอถึงวัยอันสมควร นางวิสาขาได้แต่งงานกับตระกูลของเศรษฐีตระกูลหนึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อว่า มิคารเศรษฐี ซึ่งมีบุตรชายชื่อว่า ปุณณวัณณกุมาร เมื่อเจริญวัย สมควรที่จะมีภรรยาได้แล้ว บิดามารดาขอให้เขาแต่งงาน เพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูล แต่เขาเองไม่มีความประสงค์จะแต่งงาน เมื่อบิดามารดาบเร้ามากขึ้น เขาจึงหาอุบายเลี่ยง โดยบอกแก่บิดามารดาว่า ถ้าได้หญิงที่มีความงามครบทั้ง 5 อย่าง ซึ่งเรียกว่า เบญจกัลยาณี แล้วจึงจะยอมแต่งงาน ซึ่งนางวิสาขามีครบทั้ง 5 ประการ หลังจากแต่งงานแล้วนางวิสาขาไปเดินทางไปสู่ตระกูลของ

สามี ก่อนที่นางวิสาขา จะไปสู่ตระกูลของสามี ธนัญชัยเศรษฐีได้อบรมมารยาท สมบัติของกุลสตรี ผู้จะไปสู่ตระกูลของสามี โดยให้อาวาห 10 ประการ เป็นแนวปฏิบัติ คือ

โอวาหข้อที่ 1 ไฟในอย่านำออก หมายความว่า อย่านำความไม่ดี ของพ่อผัวแม่ผัว และสามี ออกไปพูดให้คนภายนอกฟัง

โอวาหข้อที่ 2 ไฟนอกอย่านำเข้า หมายความว่า เมื่อคนภายนอก ตำหนิพ่อผัวแม่ผัวและสามีอย่างไร อย่านำมาพูดให้คนในบ้านฟัง

โอวาหข้อที่ 3 ควรให้แก่คนที่ให้เท่านั้น หมายความว่า ควรให้แก่คนที่ยืมของไปแล้ว แล้วนำมาส่งคืน

โอวาหข้อที่ 4 ไม่ควรให้แก่คนที่ไม่ให้ หมายความว่า ไม่ควรให้ แก่คนที่ยืมของไปแล้ว แล้วไม่นำมาส่งคืน

โอวาหข้อที่ 5 ควรให้ทั้งแก่คนที่ให้ และไม่ให้ หมายความว่า เมื่อมีญาติมิตร ผู้ยากจนมาขอความช่วยเหลือ ฟังพาอาศัย เมื่อให้ไปแล้ว จะให้คืนหรือไม่ให้คืน ก็ควรให้

โอวาหข้อที่ 6 ฟังนั่งให้เป็นสุข หมายความว่า ไม่นั่งในที่กีดขวางพ่อผัว แม่ผัวและสามี

โอวาหข้อที่ 7 ฟังนอนให้เป็นสุข หมายความว่า ไม่ควรนอนก่อนพ่อผัวแม่ผัวและสามี

โอวาหข้อที่ 8 ฟังบริโภคให้เป็นสุข หมายความว่า ควรจัดให้พ่อผัว แม่ผัวและสามี บริโภคแล้ว ตนจึงบริโภคภายหลัง

โอวาหข้อที่ 9 ฟังบำเรอไฟ หมายความว่า ให้มีความสำนึกอยู่เสมอว่า พ่อผัว แม่ผัวและสามี เป็นเหมือนกองไฟ และพญานาค ที่จะต้องบำรุงดูแล

โอวาหข้อที่ 10 ฟังนอบน้อมเทวดาภายใน หมายความว่า ให้มีความสำนึกอยู่เสมอว่า พ่อผัว แม่ผัว และสามีเป็นเหมือนเทวดา ที่จะต้องให้ความนอบน้อม (พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กัลยาณธมฺโม), 2544)

เมื่อนางวิสาขา เข้ามาสู่ตระกูลของสามีแล้ว เพราะความที่เป็นผู้ได้รับการอบรมสั่งสอน เป็นอย่างดี ตั้งแต่วัยเด็ก และเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีน้ำใจเจรจาไพเราะ ให้ความเคารพผู้ ที่มีวัยสูงกว่าตน จึงเป็นที่รักใคร่ และชอบใจของคนทั่วไป ยกเว้นมิดการเศรษฐีของสามี ซึ่งมีจิต ผักใฝ่ในนักบวชของเจลกซีเปลือย โดยให้ความเคารพ นับถือว่าเป็นพระอรหันต์ และนิมนต์ให้มา บริโภคโภชนาหาร ที่บ้านของตนแล้ว สั่งให้คนไปตามนางวิสาขา มาไหว้พระอรหันต์ และให้มาช่วยจัดเลี้ยงอาหาร แก่เจลกซีเปลือยเหล่านั้นด้วย นางวิสาขา ผู้เป็นพระอริยสาวิกาชั้นโสดาบัน พอได้ยินคำว่า อรหันต์ ก็รู้สึกปีติยินดี รีบมายังเรือนของมิดการเศรษฐี แต่พอได้เห็นเจลกซีเปลือย ก็ตกใจจึงกล่าวว่า “ผู้ไม่มีความละอาย เหล่านี้จะเป็นพระอรหันต์ไม่ได้” พร้อมทั้งกล่าวติเตียนมิดการเศรษฐี แล้วกลับที่อยู่ของตน

ต่อมาอีกวันหนึ่ง ขณะที่มิดการเศรษฐีกำลังบริโภคอาหารอยู่ โดยมีนางวิสาขาคอย ประนนิบัติอยู่ใกล้ ๆ ได้มีพระเถระเที่ยวบิณฑบาต ผ่านมาหยุดยืนที่หน้าบ้านของมิดการเศรษฐี นางวิสาขาทราบดีว่า เศรษฐีแม้จะเห็นพระเถระแล้ว ก็ทำเป็นไม่เห็น นางจึงกล่าวกับพระเถระว่า “นิมนต์พระคุณเจ้า ไปข้างหน้าก่อนเถิด ท่านเศรษฐีกำลังบริโภคของเก่าอยู่” เศรษฐี ได้ฟังดังนั้นแล้ว จึงโกรธเป็นที่สุด หยุดบริโภคอาหารทันที แล้วสั่งให้บริวารมาจับ และขับไล่นางวิสาขาให้ออกจากบ้านไป แต่ก็ไม่มีใครกล้าเข้ามาจับ นางวิสาขาขอชี้แจงแก่กุฎุมพี 8 นาย ที่คุณพ่อได้ส่งมาช่วยดูแลนางก่อน และเมื่อมิดการเศรษฐี ให้คนไปเชิญกุฎุมพีมาแล้ว แจ้งโทษของนางวิสาขาให้ฟัง ซึ่งนางก็แก้ด้วยคำว่า “ที่ดิฉันกล่าวอย่างนั้น หมายถึง มิดการเศรษฐี บิดาของสามี กำลังบริโภคบุญเก่าอยู่ มิใช่บริโภคของบูตเน่าอย่างที่เข้าใจ” กุฎุมพีทั้ง 8 จึงกล่าว กับเศรษฐีว่า “เรื่องนี้นางวิสาขาไม่มีความผิด”

เมื่อมีการเศรษฐกิจ ฟังคำชี้แจงของลูกสะใภ้แล้ว ก็หายโกรธขัดเคือง และกล่าวขอโทษนาง พร้อมทั้งอนุญาต ให้นางนิมนต์พระบรมศาสดา พร้อมภิกษุสงฆ์มารับอาหารบิณฑบาตในเรือน ของตน ขณะนี้นาง วิสาขาคิดถวายภัตตาหาร แต่พระบรมศาสดาและภิกษุสงฆ์อยู่นั้น ก็ได้ให้คนไปเชิญมีการเศรษฐกิจมา ร่วมถวาย ภัตตาหารด้วย แต่เศรษฐกิจเมื่อมาแล้ว ไม่กล้าที่ออกไปสู่ที่เฉพาะพระพักตร์พระศาสดา เพราะไม่มีศรัทธาเลื่อมใส จึงแอบนั่งอยู่หลังม่าน เมื่อเสร็จภัตตาหารแล้วพระบรมศาสดา ทรงแสดงพระธรรมเทศนา ส่วนมีการเศรษฐกิจแม้จะ หลบอยู่หลังม่านก็มีโอกาสได้ฟังธรรมด้วยจนจบ และได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันบุคคล ในพุทธศาสนา เป็น สัมมาทิฐิบุคคล ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ทันใดนั้น มีการเศรษฐกิจได้ออกมาจากหลังม่าน แล้วตรงเข้าไปหานาง วิสาขา ใช้ปากดูดถัน ของลูกสะใภ้ และประกาศให้ได้ยินทั่วกัน ณ ที่นั้นว่า “ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ขอเธอจง เป็นมารดา ของข้าพเจ้า” และตั้งแต่นั้นมานางวิสาขาก็ได้นามว่า “มีการมารดา” คนทั่วไปนิยมเรียกนางว่า “วิสาขามีการมารดา” (รัตติกโรธ รัตนบุรี, 2524)

จะเห็นได้ว่านางวิสาขามหาอุบาสิกา ได้ใช้ถ้อยคำในการกลับใจบุคคลที่มีทิฐิมานะ โดยพูดด้วยถ้อยคำ ที่เป็นรุนแรงกระแทกความรู้สึก ให้เกิดความขงใจ แล้วอธิบายความเป็นจริงให้กระจ่างให้ฟัง จนทำให้มีการ เศรษฐีหันเข้ามายอมรับนับถือพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งดำเนินชีวิตตามแนวทางอันเป็นกุศล โดยมาช่วยเป็น แรงขับเคลื่อนในการอุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธสาวกให้บริบูรณ์พร้อมด้วยปัจจัยทั้ง 4 เพื่อประโยชน์แก่การ ประพฤติปฏิบัติสมณธรรมโดยไร้ข้อกังวล มนต์เสียงแห่งอดีตพิเศษ มีประโยชน์มากมายหลายประการ โดยเฉพาะในการประกาศหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนของ พระพุทธศาสนาให้แผ่ขจรไปในทิศานุทิศโดยการห้ามปรามสอนให้เว้นจากความชั่ว คือ งดเว้นจากการ เบียดเบียนกัน ไม่ทำลายทั้งชีวิตตนเอง และผู้อื่น แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี งดเว้นอบายมุข 6 อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดีด้วยน้ำใจอันงามโดยยึดถือหลักสังคหวัตถุ 4 ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคย ฟังชี้แจงอธิบายทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง เช่น การแสวงหาทรัพย์โดยวิธีสุจริตบอกทางสวรรค์ให้ คือ การแนะนำวิธีครองตน ครองคน ครองงาน หรือวิธีครองชีวิตให้ได้รับผลดีมีความสุขการปฏิบัติตามคำสอนของ พระพุทธเจ้า ย่อมนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธา สามารถกลับใจบุคคลที่มีอกุศลธรรมในจิตใจ โดยการสั่งสอน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเทศนา ปาฐกถาธรรม หรือเผยแผ่ธรรมทางสื่อมวลชน การเป็นตัวอย่างที่ดีและเป็น ผู้นำในการปฏิบัติธรรม

สรุป

สตรี หมายถึง เพศหญิง คือเพศที่คู่กันกับเพศชาย สตรีมีบทบาทหน้าที่ มีสถานะแตกต่างกันไป โดย แบ่งออกเป็นฐานะหรือหน้าที่ของความเป็นลูก ภรรยา สะใภ้ มารดา เป็นต้น

สตรีนั้น ได้ส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา เพราะได้ช่วยกันทำหน้าที่ในการ เผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาให้กว้างไกล สตรีมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการให้ความอุปถัมภ์พระสงฆ์ และ ช่วยธำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงไว้ เช่น การถวายปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นแก่พระภิกษุสงฆ์

มนต์เสียงแห่งอดีตพิเศษ หรือเสียงแห่งสตรีนั้น เป็นเสียงแห่งมหาอำนาจในการจับจิตจับใจของผู้ฟัง ไม่ว่าจะเป็เพศหญิงเองหรือเพศตรงกันข้าม สตรีเป็นเพศสภาพที่มีลักษณะอ่อนโยน เรียบร้อย มีความจริงใจ มีเมตตากรุณา มีน้ำใจไมตรีต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นผู้มีความไพเราะอ่อนหวาน พูดให้คนเชื่อ พูดให้คนชอบ พูดให้ คนช่วย ด้วยเหตุนี้เสียงแห่งสตรีจึงเป็นเสียงที่ให้ทั้งโทษและคุณ ในส่วนที่เป็นโทษก็คือ เป็นมลทินของ พรหมจรรย์ ในการประพฤติปฏิบัติธรรมของเพศพรหมจรรย์ ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ให้แนวทาง

ในการปฏิบัติต่อมาตุคามไว้อย่างชัดเจน ในส่วนของคุณแห่งเสียงอดีตพิเศษนั้น มนต์เสียงแห่งสตรีสามารถช่วยให้
มารกลับใจ สร้างกุศลโลบายสอนธรรม และนำสู่วิถีปฏิบัติอันเป็นกุศล เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เดือน คำดี. (2544). ภิกษุณีในพระพุทธศาสนา : การศึกษาเชิงวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พุทธศาสน์
ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประชา ศิวเวทกุล. (2549). คู่มือวิทยาศาสตร์คำนวณ ม.ต้น (ม.1-ม.2-ม.3). กรุงเทพมหานคร: เดอะบุคส์.
- เปรม หิมจันทร์. (2521). บทบาทของสตรีอินเดียในวรรณคดีบาลี. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). ธรรมนุญชีวิตฉบับสองพากย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
สหธรรมิก.
- พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กลยาณธมโม). (2544). เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระมหากมล ถาวโร (มิ่งคำมี). (2543). สถานภาพสตรีในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมปอง นูติโต. (2558). อภิธานวรรณนา. อุดรธานี: ศูนย์วิจัยสันสกฤตธรรมฐานวิหารธรรม.
- พิทยา บุขรรัตน์ และ ประพนธ์ เรืองณรงค์. (2548). สุภาษิตสอนหญิงคำกาพย์ ในวรรณกรรมทักษิณ:
วรรณกรรมคัดสรร เล่มที่ 12. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2506). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเทปิฎก 2500. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- _____. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2560). อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โยธิน ฤทธิพงษ์ชูสิทธิ์. (2555). ระบบเสียงเรื่องต้องรู้. กรุงเทพมหานคร: วีล สแควร์.
- รัตติกรณ์ รัตน์บุรี. (2554). สถานภาพและบทบาทสตรีไทยในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์
จำกัด.
- _____. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ, กรุงเทพมหานคร:
ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).
- สมภาร พรหมทา. (2538). สตรีในทัศนะของพุทธศาสนา. บทความใน ร่มโพธิ์แก้ว. นนทบุรี: การพิมพ์.

